

**A PROBLÉMÁS INTERNETHASZNÁLAT
PSZICHO-SZOCIÁLIS
HÁTTÉRTÉNYEZŐINEK FELMÉRÉSE
MAGYAR FIATALOK KÖRÉBEN**

Prievara Dóra Katalin

SZTE BTK Neveléstudományi Doktori Iskola, Szeged,
Magyarország

Pikó Bettina

SZTE ÁOK Magatartástudományi Intézet, Szeged,
Magyarország

A PROBLÉMÁS INTERNETHASZNÁLAT PSZICHO-SZOCIÁLIS HÁTTÉRTÉNYEZŐINEK FELMÉRÉSE MAGYAR FIATALOK KÖRÉBEN

Absztrakt

Kutatásunk célja annak vizsgálata, hogy a problémás mértékű internethasználat mögött milyen pszicho-szociális háttértényezők állhatnak. Ennek felmérése egy aktuális kérdés, az adatok szerint a magyar fiatalok naponta 2 órát is eltöltenek a világhálón (Kitta 2013). Az online oldalak túlzott mértékű használata pedig ugyanolyan addikció kialakulását okozhatja, mint az alkohol, dohányzás és a drog (Leung 2004). A vizsgálatunk lebonyolítását 14-24 éves korosztály körében tervezzük, hogy összehasonlíthassuk, van-e lényeges eltérés a gimnazista és egyetemista résztvevők internetezési szokásaiban. Előzetes feltételezésünk, hogy az agresszió skálán magas pontszámot elérő, nem kellő mennyiségű szociális támogatást észlelő, életükkel elégedetlen résztvevőkre lesz inkább jellemző, hogy egy online világba menekülnek.

Kulcsszavak: Problémás internethasználat, Fiatalok, Stressz, Szociális támogatás, Szerhasználat

Bevezetés

Napjainkra az internetezés szerves részévé vált az emberek életének, hiszen a vezeték nélküli hálózat, a mobilnet, majd az okostelefon megjelenésének köszönhetően szinte bárhol, bármikor elérhetőek már az online oldalak. A világháló térhódításával egy időben növekedett meg a pszichológiai kutatások száma is, arra keresve a választ, hogy kik is azok, akik a legtöbb időt töltik virtuális felületek használatával (például Gangadharbatla 2010; Rahmani and Lavasani 2011; Gunuc and Dogan 2013).

Az is fontos kérdés továbbá, hogy miért töltenek el internetezéssel annyi időt a személyek, és milyen hatással van az online világ a felhasználók valós életére, társas kapcsolataira, valamint személyiségére. Főként a fiatalok állnak a vizsgálatok fókuszában, hiszen a mai tizenévesek már egy olyan világban nőnek fel, ahol számukra az internet megléte teljesen természetes és

meghatározó jelenség, már egy „digitális nemzedék” tagjainak nevezik őket (Prensky 2001).

Elméleti háttér

A 33 európai ország 9-16 éves gyermekei között végzett felmérés szerint a fiatalok 60 százaléka naponta vagy majdnem minden nap internetezik (Livingstone, Haddon, Görzig and Ólafsson 2011). 87 százalékban otthon, de a használat már az iskolában is jelentős mértékűnek számít, eléri a 63 százalékot. Ami az internetezés mértékét illeti, a 20-24 évesek hétköznap 120, hétvégén 192 percet töltenek átlagosan a világhálón. Bár a 15-19 évesek korcsoportja a hét közbeni használatban nem tér el az idősebb társaktól, azonban hétvégén mintegy 210 percet tölt az internet előtt (Kitta 2013).

A világháló átvette a televízió szerepét is, ezért nehezen elkülöníthető a tisztán internetezéssel, online oldalak böngészésével töltött idő, hiszen a fiatalabb korosztály az interneten nézi a filmeket, ott hallgatnak zenét, onnan értesülnek a hírekről. Azaz egyre több minden kapcsolódik a netezéshez, jellemző a „multitasking” használat, több feladat egyszerre, paralel történő végzése az interneten, ami megosztja a felhasználó ideje mellett a figyelmét is (Kitta 2013).

Az internet, a közösségi média teljesen megváltoztatta az emberek kapcsolati hálózatának kialakítását, működtetését (Oh, Ozkaya and LaRose 2014). A közösségi oldalakhoz a látogatók, tagok kötődést alakítanak ki, hiszen itt megtapasztalhatják a valahová tartozást, a közösségi élmény mellett társas és érzelmi támogatásban részesülnek, de az énhatékonyságukat és az énképüket is képesek ezek a weblapok megerősíteni (Blanchard 2007; Gangadharbatla 2010). A félnélkebb személyekre jellemző is, hogy szívesebben alakítottak ki online ismeretségeket (Sheeks and Birchmeier 2007). Arra is módjuk van az internet által, hogy egy teljesen más (fantázia)világba meneküljenek a valóság elől (Leung 2011).

Noha az internethasználat az elmúlt években vált igazán jelentős mértékűvé, már viszonylag régóta kutatják túlzott formáinak előfordulását is. Az internetfüggőség révén egy új klinikai zavar jelent meg, amit az impulzivitás-kontroll zavaraként is lehet definiálni (Young 1998). Későbbi meghatározás szerint az internetfüggőség egy kontrollálhatatlan vágy a világháló túlzott mértékű használatára, amikor is leértékelődik az az idő, amit nem töltenek internetezéssel a személyek (Young 2004). Az internet megvonása esetén a függők idegessé és agresszívvá válnak, és nagy mértékben romlanak a szociális és családi kapcsolataik.

Egyes vélemények szerint a konkrét internetfüggőség vizsgálata helyett a fókuszot érdemes lenne azokra az online végzett tevékenységekre, viselkedésekre helyezni, amikhez kapcsolható a függőség maga, nem pedig a

médiumhoz (Widyanto and Griffiths 2006). Ez alapján kutatásunkban mi is a problémás internethasználat kifejezést szeretnénk alapul venni, nem pedig a már-már pszichiátriai szintű zavart sugalló internetes addikció elnevezést. Úgy gondoljuk ugyanis, hogy a patológiás szint elérése előtt is okozhat a túlzott mértékű internethasználat olyan hatásokat, amelyek mindenképpen figyelmet érdemelnek. Az internetfüggőség vagy internet addikciós zavar kifejezések használatához továbbá szükséges lenne egy egységesen elfogadott kritériumrendszer, ami jelenleg még nem áll a rendelkezésünkre.

A kutatások széles körben próbálják feltárni, milyen negatív következményekkel járhat ez a jelenség. A problémás mértékű internethasználat esetén nagyobb szintű magányosság volt mérhető, mint azoknál, akik lényegesen kevesebbet használták a világhálót (Fallahi 2011), valamint az észlelt szociális támogatás hiánya is együtt járt a fokozott internetezéssel (Gunuc and Dogan, 2013). Más kutatók szerint azok lehetnek érzékenyek az internettől való függőségre, akikre magas szenzoros élménykeresés a jellemző (Rahmani and Lavasani 2011). Találtak kapcsolatot a szégyenlősség és az addiktív internethasználat között is (Treuer, Fábíán and Füredi 2001), ahogyan az agresszív viselkedések kialakulásával egyaránt (Ko, Yen, Liu, Huang and Yen 2009). Középszintű vizsgálatok pedig pozitív kapcsolatot fedeztek fel a túlzott internetezés és a szerfogyasztás összevetése során (Lee, Han, Kim and Renshaw, 2013).

A világháló túl gyakori és túl intenzív használata negatív hatással volt a fiatalok mindennapjaira, csökkent az élettél való elégedettségük mértéke (Cao, Sun, Wan, Hao and Tao 2011), romlott az iskolai teljesítményük és a szüleikkel való kapcsolatuk is (Lin and Tsai 2002). A stresszteli életesemények vagy az észlelt stressz mértéke is egyfajta előjelzője volt a túlzott mennyiségű internetezésnek (Velezmoro, Lacefield and Roberti 2010). A családi és iskolai gondok mellett egészségügyi és interperszonális problémák is megjelennek a problémás internethasználat kapcsán (Yang and Tung 2007).

A kutatás célja és kérdései

Bár széles körben található vizsgálatokat, melyek az internethez kapcsolódnak, sok az egymásnak ellentmondó eredmény, valamint a magyar fiatalok jellemzőiről is viszonylag keveset tudunk még. A kutatásunkkal ezt a hiányt szeretnénk pótolni.

A szakirodalom ismerete alapján tervezett felmérésünkben arra keressük a választ, van-e lényeges eltérés a gimnazista és egyetemista résztvevők internetezési szokásaiban. Összefügg a szerfogyasztás gyakorisága és a problémás internethasználat? Tekintható a problémás internethasználat is egyfajta viselkedéses addikciónak? Az észlelt társas elfogadottság hiánya, a

magányosság/szégyenlősség érzete, a valahová tartozás igénye vagy a nagy arányú stressz érzékelése kiválthat egyfajta menekülést az online világ felé?

Módszerek

Kutatásunk során 14 és 24 év közötti serdülőket és fiatal felnőtteket vonnánk be a vizsgálatba, 500-500 főt a két korcsoportból. Azért határoztunk meg ilyen életkori sávot, mert a 14. életkor fontos változásokkal jár a gyermekek életében, mind iskolai, mind pszicho-szociális fejlődés szempontjából. Úgy véljük, hogy a 10 év elegendő mértékű különbséget tudna mutatni egy keresztmetszeti vizsgálat lebonyolításához, hogy minél pontosabb képet kaphassunk a fiatalok internethez fűződő szokásairól.

Kikérdezésre kerülnének a kutatás során a résztvevők internetezési szokásai, kitérve az internethasználat gyakoriságára, hosszára, a különféle online végzett tevékenységek megnevezésére. Ezen felül az agresszió, az életteli és a társas támogatottsággal való elégedettség, a magányosság, a szenzoros élménykeresés, a szégyenlősség mértékének felmérése is megtörténne. Továbbá a szerfogyasztási (dohányzás, droghasználat, alkoholfogyasztás) szokások gyakoriságának vizsgálatát is tervezzük.

Az adatok gyűjtése első körben online, kérdőíves módszerrel történne, név nélkül és önkéntes alapon. Az esetlegesen hiányzó korcsoporti adatok pótlására később iskolákban töltenék ki a kérdőívet.

Várható eredmények

Előzetesen, a szakirodalmat tanulmányozva úgy gondoljuk, az agresszió skálán magas pontszámot elérő, nem kellő mennyiségű szociális támogatást kapó résztvevőkre lesz leginkább jellemző, hogy a valós környezetükből egy online világba menekülnek. Ahhoz pedig, hogy a világháló helyes használatára és a lehetséges veszélyek elkerülésére meg tudjuk tanítani a gyermekeket, elengedhetetlen az internetezési szokásaik pontos ismerete. Ezek felmérése alapjai lehetnek egy preventív program kidolgozásának iskolapszichológusok számára.

Referenciák

- Blanchard, Anita L. 2007. „Developing a sense of virtual community measure.” *CyberPsychology & Behavior* 10(6): 827-830.
- Cao, Hui, Ying Sun, Yuhui Wan, Jiahu Hao and Fangbiao Tao. 2011. „Problematic internet use in Chinese adolescents and its relation to psychosomatic symptoms and life satisfaction.” *BMC Public Health* 11(1): 802-810.

- Fallahi, Vida. 2011. „Effects of ICT on the youth: A study about the relationship between internet usage and social isolation among Iranian students.” *Procedia Social and Behavioral Sciences* 15(1): 394-398.
- Gangadharbatla, Harsha. 2010. „Facebook me: Collective self-esteem, need to belong, and internet self-efficacy as predictors of the igeneration’s attitudes toward social networking sites.” *Journal of Interactive Advertising* 8(2): 5-15.
- Gunuc, Selim and Ayten Dogan. 2013. „The relationship between Turkish adolescents’ internet addiction, their perceived social support and family activities.” *Computers in Behavior* 29(6): 2197-2207.
- Kitta, Gergely. 2013. „Médiafogyasztás: Médiahasználat a magyar ifjúság körében.” In *Magyar Ifjúság 2012 – tanulmánykötet*, ed. Levente Székely, 250-283. Budapest: Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó.
- Ko, Chih-Hung, Ju-Yu Yen, Shu-Chun Liu, Chi-Fen Huang and Cheng-Fang Yen. 2009. „The associations between aggressive behaviors and internet addiction and online activities in adolescents.” *Journal of Adolescent Health* 44(6): 598-605.
- Lee, Young S., Doug H. Han, Sun M. Kim and Perry F. Renshaw. 2013. „Substance abuse precedes internet addiction.” *Addictive Behavior* 38(4): 2022-2025.
- Leung, Louis. 2004. „Net-generation attributes and seductive properties of the internet as predictors of online activities and internet addiction.” *CyberPsychology & Behavior*, 7(3): 333-48.
- Leung, Louis. 2011. „Loneliness, social support, and preference for online social interaction: the mediating effects of identity experimentation online among children and adolescents.” *Chinese Journal of Communication* 4(4): 381-399.
- Lin, Sunny. S.J. and Chin-Chung Tsai. 2002. „Sensation seeking and internet dependence of Taiwanese high school adolescents.” *Computer in Human Behavior* 18(4): 411-426.
- Livingstone, Sonia, Leslie Haddon, Anke Görzig and Kjartan Ólafsson. 2011. *Risks and safety on the internet: the perspective of European children: full findings and policy implications from the EU Kids Online survey of 9-16 year olds and their parents in 25 countries*. London:EU Kids Online, Deliverable D4. EU Kids Online Network.
- Oh, Hyun J., Elif Ozkaya and Robert LaRose. 2014. „How does online social networking enhance life satisfaction? The relationship among online supportive interaction, affect, perceived social support, sense of community, and life satisfaction.” *Computers in Human Behavior* 30(1): 69-78.
- Prensky, Marc. 2001. „Digital natives, digital immigrants.” *On The Horizon*, 9(5): 1-5.

- Rahmani, Soudeh and Masoud G. Lavasani. 2011. „The relationship between internet dependency with sensation seeking and personality.” *Procedia – Social and Behavioral Sciences* 30(1): 272-277.
- Sheeks, Miranda and Zachary P. Birchmeier. 2007. „Shyness, sociability, and the use of computer-mediated communication in relationship development.” *CyberPsychology & Behavior* 10(1): 64-70.
- Treuer, Tamás, Zsolt Fábrián and János Füredi. 2001. „Internet addiction associated with features of impulsive control disorder: is it a real psychiatric disorder?” *Journal of Affective Disorders* 66(2-3): 266-283.
- Velezmoro, Rodrigo, Katharine Lacefield and Jonathan W. Roberti. 2010. „Perceived stress, sensation seeking, and college students’ abuse of the internet.” *Computers in Human Behavior* 26(6): 1526-1530.
- Widyanto, Laura and Marc Griffiths. 2006. „Internet addiction: A critical review.” *International Journal of Mental Health and Addiction* 4(1): 31-51.
- Yang, Shu. C. and Chieh-Ju Tung. 2007. „Comparison of internet addicts and non-addicts in Taiwanese high school.” *Computers in Human Behavior* 23(1): 79-96.
- Young, Kimberly. 1998. „Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder.” *CyberPsychology & Behavior* 1(3): 237-244.
- Young, Kimberly. 2004. „Internet addiction: A new clinical phenomenon and its consequences.” *American Behavioral Scientist* 48(4): 402-415.